

Romte foar de mienskip

Dorps- en buurthuizenbeleid Waadhoeke 2025 - 2034

H. Tamsma & W. Stienstra

Juni 2024

Inhoudsopgave

Romte foar de mienskip	1
1. Inleiding	3
1.2 Participatie	5
1.3 Duurzaamheid	5
2. Trends en ontwikkelingen	7
2.1 Demografische ontwikkelingen	7
2.2 Kansen en bedreigingen voor dorps- en buurthuizen	8
Kansen	8
Bedreigingen	8
3. Nieuw beleid: Romte foar de mienskip	9
Wat willen we bereiken?	9
3.1 Pijler 1: Stiennen	10
3.1.2 Onderhoud	10
Wat gaan we daarvoor doen?	11
3.1.3 Grote verbouw, nieuwbouw en verduurzaming	11
Instellen Dorpshuizenfonds.....	11
Wat gaan we daarvoor doen?	12
3.2 Pijler 2: Stipe.....	13
Wat gaan we daarvoor doen?	13
3.3 Pijler 3: Moetsje	15
Wat gaan we daarvoor doen?	16
4. Financiën	17
Bijlagen	18

1. Inleiding

Dorps- en buurthuizen (lees ook MFC's en MFA's) zijn belangrijke ontmoetingsplaatsen voor de dorpen en wijken in Waadhoeke. Het verenigingsleven speelt zich vaak af onder het dak van een dorps- of buurthuis. De 31 dorps- en buurthuizen in de gemeente Waadhoeke spelen daarmee een belangrijke rol in de leefbaarheid van de dorpen en wijken. Na de fusie is een aantal regelingen geharmoniseerd en is het dorpen- en wijkenfonds opgesteld. De gemeente komt met deze nota, omdat zij in de toekomst de rol van dorps- en buurthuizen wil blijven ondersteunen. Daarnaast geeft dit beleid een duidelijk afwegingskader.

In het collegeprogramma 2022-2026 *Sûn wurkje oan 'e takomst* wordt een integraal plan voor de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed aangekondigd. Het toekomstige accommodatiebeleid richt zich op sporthallen en gymzalen, sportterreinen en -velden, speelplekken, musea, podia en dorps- en buurthuizen. Er is gekozen voor apart beleid specifiek gericht op dorps- en buurthuizen dat voorloopt op het accommodatiebeleid, omdat er een aantal dorps- en buurthuizen zijn die op dit moment willen verbouwen of verduurzamen.

Het Dorpen- en Wijkenfonds en de bijbehorende dorpen- en wijkenregeling blijkt niet altijd voldoende te zijn voor dorps- en buurthuizen: met name bij nieuwbouw, (grote) verbouw of verduurzaming. Tijdens het instellen van de subsidieregeling dorpen- en wijken is destijds aangegeven dat er initiatieven denkbaar zijn die niet binnen deze financiële grenzen passen. Per initiatief werd afzonderlijk over de bijdrage besloten. Een objectief en duidelijk afwegingskader ontbrak.

Het doel van deze beleidsnota:

- Kaders stellen voor dorps- en buurthuizen voor nieuwbouw, verbouw en verduurzaming;
- Afbakening van huidige regelingen en nieuwe regeling(en);
- Het multifunctioneel gebruik van de dorps- en buurthuizen waar mogelijk intensiveren.

Alle regelingen voor dorps- en buurthuizen worden op één plek samengebracht. Dat maakt het overzichtelijk en duidelijk. Daarnaast zorgt een afwegingskader voor een gelijkwaardige behandeling van de dorps- en buurthuizen bij een aanvraag voor nieuwbouw, verbouw en/of verduurzaming. Zo zorgen we ervoor dat dorps- en buurthuizen toekomstbestendig worden en hun belangrijke rol als ontmoetingsplaats in de dorpen en wijken kunnen blijven voortzetten.

Waadhoeke kent vele plekken om elkaar te ontmoeten. In deze nota richten we ons op de dorps- en buurthuizen. Waadhoeke telt 31 dorps- en buurthuizen die in aanmerking komen voor gemeentelijke subsidie. In Menaam en Tzummarum kan, op basis van eerdere afspraken een dorpshuis komen die toegevoegd wordt aan de lijst.¹ Franeker heeft drie buurthuizen: De Terp (Schalsumerplan), Het Westpunt (Het Westen) en De Stiselpot (It Stiselplak).

In deze nota spreken we over een dorps- of buurthuis als het voldoet aan de volgende voorwaarden:

- Het gebouw is in eigendom van een stichting of vereniging.
- Het gebouw is openbaar en voor iedereen toegankelijk.
- Vrijwilligers besturen het dorps- of buurthuis.

¹ Voor een overzicht van alle dorps- en buurthuizen in Waadhoeke die in aanmerking komen voor subsidie zie bijlage 1.

- De nadruk ligt op de sociaal-culturele en maatschappelijke functie, waarin de ontmoeting centraal staat zoals het bieden van ruimtes aan verenigingen en andere dorps- en buurtactiviteiten.
- Het gebouw is multifunctioneel, meerdere partijen in het dorp of wijk maken er gebruik van.

De dorps- en buurthuizen dragen bij aan de leefbaarheid. Ze kunnen een middel zijn om de gezondheid van onze inwoners te vergroten, de sociale basis te versterken en bijdragen aan een vroege signalering van ondersteunings- en zorgbehoefte. Het multifunctioneel inzetten van dorps- en buurthuizen heeft meerdere voordelen. Aan de ene kant komt er meer activiteit in de dorps- en buurthuizen en aan de andere kant kunnen gemeentelijke beleidsdoelen worden behaald. Eén en ander heeft bovendien een positief effect op de exploitatie van dorps- en buurthuizen.

Het nieuwe dorps- en buurthuizenbeleid is gericht op twee onderdelen, een fysieke en een sociale. Onder fysiek verstaan we alles wat nodig is om het gebouw in goede staat te hebben en te houden. Het gaat dan om de 'stenen'. Het sociale onderdeel richt zich op het versterken van de rol die dorps- en buurthuizen vervullen in het realiseren van beleidsdoelen van de gemeente. Maar ook het ondersteunen van de dorps- en buurthuisbesturen.

1.2 Participatie

Besturen van dorps- en buurthuizen, dorps- en wijkbelangen en andere geïnteresseerden hebben tijdens een publiekssessie op 6 februari 2024 feedback en input gegeven op twee thema's: toekomstbestendigheid van het maatschappelijk vastgoed en ontmoeten. De huidige onderhoudsregeling kwam ook ter sprake. Het eerste thema richtte zich op de 'harde' kant, de stenen en het gebouw en het tweede thema op de 'zachte' kant, het ontmoeten.

In het dorpshuis in Marsum bogen verschillende groepen, onder leiding van raadsleden, zich over de thema's. Het leidde tot interessante gesprekken en nieuwe inzichten. Voor het formuleren van nieuw beleid werd tijdens de Publiekssessie de volgende input meegegeven:

- Beleid moet vooral duidelijk zijn, zodat besturen weten waar ze aan toe zijn.
- Tevreden over huidige onderhoudsregeling, bedrag jaarlijks indexerend.
- Besturen wensen meer ondersteuning en begeleiding bij aanvragen van subsidies, fondsen werven, vergunningen, bestuurszaken, vrijwilligers werven en behouden, regeldruk en het nemen van verduurzamingsmaatregelen.
- Het kwijtschelden of compenseren van de OZB-belasting vanwege maatschappelijke rol.
- Versterken rol en functie van dorps- en buurthuizen in taken Sociaal Domein (dagbesteding, ontzorgen mantelzorger, eenzaamheid tegengaan).
- Jeugd betrekken bij het dorps- of buurthuis.

Na de publiekssessie is er op 27 februari 2024 een interne sessie voor beleidscollega's van gemeente Waadhoeke geweest. Tijdens de interne sessie is er interdisciplinair gekeken op welke manier dorps- en buurthuizen een bijdrage kunnen leveren aan het behalen van gemeentelijke ambities. Vanuit de interne sessie is de volgende input meegegeven:

- Dorps- en buurthuizen inzetten voor WMO-activiteiten.
- Dorps- en buurthuizen inzetten voor laagdrempelige activiteiten, zodat iedereen mee kan doen.
- Een 'toolkit' voor dorps- en buurthuizen ontwikkelen zoals dagbesteding, helpen bij digitale vaardigheden, activiteiten tegen eenzaamheid.
- Dorps- of buurthuis als start-, eind-, of rustpunt voor een toeristische (fiets)route.
- Dorps- en buurthuizen spelen belangrijke rol binnen duurzaamheid (gasvrij, circulair, minder afval, minder tegels, meer groen, groene daken/gevels).
- Ruimten van dorps- en buurthuizen meer gebruiken door gemeente.

In beide sessies is het versterken van de rol en functie van het dorps- of buurthuis aangegeven. In deze beleidsnota hebben we de input vertaald naar actiepunten.

1.3 Duurzaamheid

De transitie naar een duurzame samenleving is niet vrijblijvend. In de Klimaatwet (2019) en het Klimaatakkoord (2019) zijn doelstellingen vastgelegd voor CO₂-reductie in 2030 en 2050. De gemeente Waadhoeke heeft als doelstelling om energieneutraal te zijn in 2040, dat wil zeggen dat we alle energie dan uit een duurzame bron halen.² Bij alles wat we doen houden we rekening met de effecten op 'elders' en 'later', zo zetten we stappen naar een duurzame gemeente Waadhoeke.³

² Gemeente Waadhoeke, *Collegeprogramma Sûn wurkje oan 'e takomst 2022-2026*, p. 27.

³ Gemeente Waadhoeke, *Duurzaamheidsagenda Waadhoeke. Duurzamer worden door het 'oars' te doen*, 2020, p. 5.

Dat kan niet van vandaag op morgen. We doen dat samen. We gaan inwoners helpen bij deze transitie. Voor de verduurzaming van maatschappelijk vastgoed (scholen, sportaccommodaties, cultuur- en zorggebouwen) wordt een integraal plan opgesteld. Het dorps- en buurthuizenbeleid wordt onderdeel van dit accommodatiebeleid.

2. Trends en ontwikkelingen

De meeste dorps- en buurthuizen zijn ooit ontstaan door initiatieven van inwoners. Waar vroeger de sociale infrastructuur in een dorp of wijk voor een groot deel werd bepaald door het verenigingsleven – wat (deels) plaatsvond in dorps- en buurthuizen – is er inmiddels veel veranderd. In aanloop naar nieuw beleid is er onderzoek gedaan naar de trends en ontwikkelingen rondom dorps- en buurthuizen.

2.1 Demografische ontwikkelingen

De Nederlandse bevolking is al enige tijd aan het vergrijzen. In Noordwest-Fryslân is 22 procent van de bevolking op dit moment 65 jaar of ouder. Dit aandeel stijgt naar verwachting naar 27 procent in 2040.⁴ In gemeente Waadhoeke ligt de vergrijzing iets hoger dan in Nederland als geheel. Zo was in 2023 20,2 procent van de inwoners van Nederland 65 jaar of ouder.⁵ Een groter wordende groep ouderen zal ook resulteren in een toenemende vraag naar zorg.⁶ Daarnaast zal zorg (meer) dicht bij hen moeten worden georganiseerd. Ouderen worden gestimuleerd zo lang mogelijk thuis te blijven wonen.

Het aantal ouderen neemt toe, terwijl het aantal jongeren in de bevolking afneemt, ook in gemeente Waadhoeke. Sinds 2006 vertrekken ieder jaar tussen de 1.000 en 2.000 jongeren tussen de 15 en 30 jaar meer uit Fryslân dan zich hier vestigen.⁷ Dit heeft gevolgen voor de leefbaarheid in het dorp of de wijk. Traditionele plaatselijke activiteiten en het verenigingsleven moeten concurreren met alles wat buiten de eigen directe woonomgeving wordt georganiseerd voor jongere generaties. Ook het aantrekken van nieuwe vrijwilligers blijft hierdoor lastig.

Verenigingen en stichtingen in Fryslân hebben de afgelopen jaren hun ledenaantallen zien dalen. Het blijkt dat tussen 2012 en 2019 het percentage inwoners met een verenigingslidmaatschap landelijk is gedaald met 13,2 procent. In de leeftijdscategorieën 25 tot 30 jaar (-20 procent) en 75 jaar en ouder (-13,6 procent) is die afname het grootst.⁸ Het kan de Friese paradox, niet heel rijk toch gelukkig, in gevaar brengen. Eén van de verklaringen voor de Friese paradox is het hoge gevoel van *mienskip*, waar verenigingen een belangrijk deel aan bijdragen. Een veerkrachtig en weerbaar verenigingsleven is daarbij van belang.

Het dorps- en wijkleven is veranderd sinds de jaren zeventig en tachtig. De samenleving is individualistischer geworden, waarbij men minder handelt vanuit het collectieve belang. Wat goed is voor het individu, is sindsdien centraler komen te staan. Meer vrijblijvende informele verenigingen en burgerinitiatieven (zoals wandelgroepen) hebben (deels) de plek ingenomen van het formelere verenigingsleven.⁹ Daarbij komt dat de samenstelling van huishoudens is veranderd. Gezinnen worden kleiner, het aantal eenpersoonshuishoudens neemt toe. Het kan leiden tot afnemende betrokkenheid en verbondenheid van inwoners met het dorp of de wijk.

⁴ Planbureau Fryslân, *Regionale Monitor Brede Welvaart Noordwest-Fryslân 2023*, p. 5.

⁵ CBS, <https://www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-bevolking/leeftijd/ouderen>.

⁶ Gezondheidsnota gemeente Waadhoeke, *Sûnens foarop. (Samen)werken aan een vitaal en veerkrachtig Waadhoeke*, p. 21.

⁷ Planbureau Fryslân, *Blijven of vertrekken? Verhuisbewegingen en -motieven van hoger opgeleide Friese jongeren*, 2018, p. 3.

⁸ Planbureau Fryslân, *Leve de vereniging*, 2021, p. 3.

⁹ Planbureau Fryslân, *Leve de vereniging*, 2021, p. 5.

2.2 Kansen en bedreigingen voor dorps- en buurthuizen

Kansen

- Gelet op de groeiende groep ouderen en de verwachte toenemende zorgvraag, is de verwachting dat de behoefte verschuift van actief deelnemen aan activiteiten en verenigingen in dorps- en buurthuizen naar meer dienstverlening en zorgactiviteiten. Hier kunnen dorps- en buurthuizen op meerdere manieren op inspelen.
- Met het oog op individualisering, het verdwijnen van veel voorzieningen en de kans op toenemende eenzaamheid, ligt er voor dorps- en buurthuizen een kans om zich (nog meer) te profileren als huiselijke plek voor ontmoeting;
- Het dorps- of buurthuis kan een inspirerende functie hebben in de transitie naar een duurzame samenleving.

Bedreigingen

- Verenigingen zien hun ledenaantallen dalen, hebben een minder sterke financiële positie waardoor ze minder gebruik maken van ruimten (of zelfs verdwijnen). Voor dorps- en buurthuizen betekent dit het risico om huurders te verliezen waardoor de omzet daalt.
- Het aantrekken van (bestuurs)vrijwilligers blijft voor dorps- en buurthuizen een uitdaging.

3. Nieuw beleid: Romte foar de mienskip

Wat willen we bereiken?

Met dit beleid willen we duidelijkheid geven en de visie en ambities van de gemeente vastleggen. Daarbij spelen we in op ontwikkelingen die op ons afkomen zoals ontgroening, vergrijzing, verduurzaming en een veranderend verenigingsleven. Het beleid bestaat uit drie pijlers die op basis van de input uit de verschillende sessies zijn geformuleerd: Stiennen, Stipe en Moetsje. In deze drie pijlers leggen we uit hoe we dorps- en buurthuizen ondersteunen om ook in de toekomst ruimte te bieden voor de mienskip.

Op dit moment hebben we een goede spreiding van het aantal dorps- en buurthuizen. Op negen (kleinere) dorpen na hebben alle dorpen een dorpshuis. Deze dorpen treffen elkaar op andere plekken zoals in Blessum of werken samen met buurdorpen zoals Pietersbierum en Sexbierum.¹⁰ Het hebben van een dorpshuis moet geen doel op zich zijn, maar kan een aanvulling op de voorzieningen in het dorp zijn.

Het beleid gaat uit van de 31 (plus Menaam en eventueel Tzummarum) dorps- en buurthuizen die op de lijst staan van de gemeente en daarmee in aanmerking komen voor subsidies. Onder voorwaarden kan in de toekomst een dorps- of buurthuis opgericht worden.

De voorwaarden:

- Er ligt een haalbaarheids- en behoefteonderzoek aan ten grondslag.
- Er is nog geen andere ontmoetingsplaats (met soortgelijke functie) in het dorp of de wijk of op redelijke afstand van het dorp of de wijk.
- Er ligt een reëel exploitatieplan aan ten grondslag.
- Er ligt een voorstel voor financiering met dekkingsvoorstel.
- Er is sprake van cofinanciering uit andere fondsen.
- Vrijwilligers besturen het buurthuis.
- Het voldoet aan de definitie van dorps- of buurthuis zoals beschreven in de inleiding van deze beleidsnota.

Voldoet het dorps- of buurthuis in oprichting aan bovenstaande voorwaarden dan kan het college besluiten deze op de lijst van dorps- en buurthuizen te zetten.

¹⁰ Dorpen zonder dorpshuis: Bitgummole, Blessum, Boer, Deinum, Firdgum, Herbaijum, Klooster-Lidlum, Oudebildtziyl en Pietersbierum.

3.1 Pijler 1: Stiennen

De 'stenen' vormen de basis van elk dorps- of buurthuis. Het is belangrijk dat die basis op orde is, zodat dorps- en buurthuizen hun rol als ontmoetingsplaats óók in de toekomst kunnen vervullen. De dorps- en buurthuizen zijn – op één na¹¹ – in eigendom en beheer van een stichting of een vereniging. Dorps- en buurthuizen zijn in eerste instantie dan ook zelf verantwoordelijk voor hun gebouw. Het is én blijft het 'huis' van het dorp of de wijk. Het verbouwen, verduurzamen of nieuw bouwen van een dorps- of buurthuis gaat vaak om aanzienlijke bedragen. We willen dan ook graag ons steentje bijdragen om ervoor te zorgen dat dorps- en buurthuizen klaar zijn voor de toekomst.

3.1.2 Onderhoud

Tijdens de publiekssessie en de evaluatie van de onderhoudsregeling in de zomer van 2023 hebben de meeste dorps- en buurthuisbestuurders aangegeven tevreden te zijn met de huidige onderhoudsregeling. Alle besturen ontvangen een vaste bijdrage op basis van het aantal inwoners en het aantal m2 bruto vloeroppervlakte (BVO) zoals vastgesteld in het Meerjaren Onderhoudsplan (MJOP). Elke vier jaar ontvangen de dorps- en buurthuizen een MJOP. Dorps- en buurthuisbesturen hebben aangegeven dat dit een mooi instrument is om het onderhoud te plannen. Daarnaast gaven bestuurders aan het inwonercriterium, waarop het bedrag verdeeld wordt, niet altijd eerlijk te vinden. **Het criterium voor een aantal wijken in Franeker wordt waar nodig aangepast aan de werkelijke situatie. Op deze aanpassing na, blijft de regeling ongewijzigd.**

In 2020 hebben alle dorps- en buurthuizen een energieprestatie advies (EPA-U) ontvangen. Het advies geeft inzicht in de bouwkundige ingrepen en verbetermogelijkheden van apparaten en installaties. In de afgelopen drie jaar hebben negen dorps- en buurthuizen in Waadhoeke deelgenomen aan het provinciale KlimaatOntzorgingsprogramma (KlimOp). Samen met het Rijk heeft de provincie een ondersteuningsprogramma opgezet waar dorps- en buurthuizen kosteloos verduurzamingsadvies krijgen. Het KlimOp-programma is in 2024 voor nieuwe aanvragen gesloten. Een energieprestatie advies blijft belangrijk voor het verduurzamen van de dorps- en buurthuizen. Voor de dorps- en buurthuizen die daar behoefte aan hebben bieden we als gemeente in de toekomst een EPA-U aan.

Verhogen onderhoudsregeling

De stijging van de bouwkosten van de afgelopen jaren heeft ervoor gezorgd dat dorps- en buurthuizen meer geld kwijt zijn aan het onderhoud. Hoewel dorps- en buurthuizen in eerste instantie zelf verantwoordelijk zijn voor het onderhoud, vinden we het belangrijk dat de gebouwen goed onderhouden zijn. We willen daarom het jaarlijkse onderhoudsbedrag verhogen met 25 procent.

In de Publiekssessie kwam het kwijtschelden van onroerende zaakbelasting (OZB) meermaals ter sprake. In 2023 betaalden alle dorps- en buurthuizen samen ruim € 52.000 aan OZB. We begrijpen dat gemeentelijke heffingen kunnen drukken op de exploitatie van dorps- en buurthuizen. De OZB kan niet zonder meer worden kwijtgescholden. We willen tegemoet komen aan de wens van de dorps- en buurthuisbesturen om de OZB te compenseren, door de jaarlijkse onderhoudssubsidie met nog eens 25 procent te verhogen. Op deze manier hoeft er geen extra (subsidie)regeling te komen om de OZB voor dorps- en buurthuizen te compenseren, dat voorkomt jaarlijks extra administratieve handelingen voor zowel de aanvrager als de gemeente. Het jaarlijkse onderhoudsbedrag wordt in totaal met 50 procent verhoogd en mag zowel gebruikt worden voor onderhoud als voor het betalen van de OZB.

¹¹ Buurthuis 'De Stiselpot' is gevestigd in een gebouw van woningstichting Accolade.

Wat gaan we daarvoor doen?	
• We verhogen het onderhoudsbedrag van € 98.800 voor de komende vier jaar met 50 procent. • We bieden een EPA-U aan dorps- en buurthuizen die daar behoefte aan hebben. • We gaan de subsidieregeling onderhoud dorpshuizen, MFC's en buurthuizen gemeente Waadhoeke 2024 wijzigen.	
Wat gaat het kosten? • Periodiek één keer per vier jaar in de gemeentelijke begroting opnemen onderhoudsregeling. • Eens per vier jaar is een budget opgenomen voor het opnieuw uitvoeren van een MJOP. • Eenmalig een bedrag opnemen voor EPA-U in 2027.	€ 49.400 (s) extra (Totaal: €98.800 + €49.400 = €148.200) € 45.000 (2027) € 30.000 extra (i)
Totaal:	€ 223.200

3.1.3 Grote verbouw, nieuwbouw en verduurzaming

Het nieuwbouwen, verbouwen of verduurzamen van een dorps- of buurthuis gaat vaak om aanzienlijke bedragen. Het is voor dorps- en buurthuizen lastig om deze investeringen uit de exploitatie te dekken. Dorps- en buurthuizen zullen gemiddeld eens in de twintig jaar willen verbouwen of geheel nieuwbouwen om aantrekkelijk te blijven voor gebruikers. De periode van twintig jaar sluit aan bij het afschrijvingsbeleid van de gemeente. Verduurzaming was altijd al belangrijk. De stijgende energiekosten hebben ervoor gezorgd dat bijna alle dorps- en buurthuizen maatregelen hebben getroffen.

Dorps- en buurthuizen kunnen eens in de vier jaar een beroep doen op het Dorpen- en Wijkenfonds van maximaal € 20.000 voor de verbouw, nieuwbouw of verduurzaming van hun gebouw. Tijdens de publiekssessie hebben besturen aangegeven zeer tevreden te zijn met deze regeling. Ook in de evaluatie van het Dorpen- en Wijkenfonds in 2022 gaven bestuurders aan tevreden te zijn over de huidige vorm van deze regeling.¹² De huidige subsidieregeling voldoet aan de behoefte van de meeste dorps- en buurthuizen voor het verbouwen of verduurzamen. We willen daarom deze subsidieregeling en de ontwikkelsubsidie voor dorps- en buurthuizen behouden.

In het dorpen- en wijkenfonds is voor de jaren 2023-2026 een bedrag van € 1,2 miljoen beschikbaar voor alle initiatieven op het gebied van leefbaarheid. Dit betekent dat er gemiddeld € 300.000 beschikbaar is per jaar.

Instellen Dorpshuizenfonds

De maximale bijdrage uit het Dorpen- en Wijkenfonds is voor een (grote) verbouwing, verduurzaming of nieuwbouw niet toereikend. Daarbij ontbreekt een duidelijk afwegingskader voor het verstrekken van (incidentele) subsidie. Tijdens de publiekssessie hebben besturen aangegeven duidelijke kaders te willen, zodat zij weten waar ze aan toe zijn. Om de dorps- en buurthuizen in de toekomst te blijven helpen is er naast de bestaande regeling een extra bijdrage nodig.

¹² Rosegaarde Omgevingsmanagement, *Ynvestearje yn de mienskip. Eindevaluatie subsidieregeling Dorpen en Wijken gemeente Waadhoeke*, 2022, p. 26.

Volgens de systematiek van het Dorpen- en Wijkenfonds stelt de gemeente een Dorpshuizenfonds in. Zo is voor de verschillende gebruikers (dorps- en wijkbelangen en dorps- en buurthuisbestuurders) in één opslag duidelijk waar zij moeten zijn.

Elk dorps- of buurthuis kan één keer in de twintig jaar een beroep doen op het Dorpshuizenfonds. Het gaat dan om (grote) verbouwingen, verduurzamingen of nieuwbouw, waarbij eenmalig een groter bedrag nodig is. In alle andere gevallen zal de € 20.000 voldoende zijn.

Het Dorpshuizenfonds wordt eenmalig voor tien jaar gevuld met een bedrag van € 1.700.000. Een bijdrage (onder voorwaarden) bedraagt maximaal 30 procent van de totale subsidiabele kosten van de bouw. Dorps- of buurthuizen die de afgelopen tien jaar met gemeentelijke subsidie nieuw zijn gebouwd of grondig verbouwd komen niet in aanmerking voor het Dorpshuizenfonds.

Een dorps- of buurthuis dat succesvol een beroep heeft gedaan op het Dorpshuizenfonds kan de eerste vier jaar geen beroep doen op de € 20.000 uit het Dorpen- en wijkenfonds. Er wordt een subsidieregeling opgesteld met daarin de detaillering.

Voorwaarden om aanspraak te kunnen maken:

- Een dorps- of buurthuis mag één keer in de twintig jaar een aanvraag doen.
- Een dorps- of buurthuis die de afgelopen tien jaar met gemeentelijke subsidie nieuw zijn gebouwd of grondig verbouwd komen niet in aanmerking.
- Als een dorps- of buurthuis gebruik heeft gemaakt van de € 20.000 uit het Dorpen- en Wijkenfonds, wordt deze afgetrokken van het subsidiabele bedrag uit het Dorpshuizenfonds.
- Er moet een analyse uitgevoerd worden naar de voorzieningen in het dorp of de wijk (hiervoor kan gebruik worden gemaakt van een ontwikkelsubsidie).
- Er is sprake van een grote investering die gericht is op de toekomstbestendigheid, verduurzaming en/of betere toegankelijkheid van het gebouw.
- Het dorps- of buurthuis moet beschikken over een gezonde exploitatie.
- Er moet voldoende draagvlak in het dorp of de wijk zijn, zo moet er bijvoorbeeld rekening gehouden worden met demografische ontwikkelingen, het dorp of de wijk moet erachter staan en moet er voldoende gebruik worden gemaakt van het dorps- of buurthuis.
- Het ontwerp moet passen bij de aard en schaal van het dorp of de wijk.
- Regulier (achterstallig) onderhoud is uitgesloten.

Wat gaan we daarvoor doen?

- We richten een Dorpshuizenfonds op voor grote verbouwingen, verduurzamingen of nieuwbouwen, waar dorps- en buurthuizen onder bepaalde voorwaarden aanspraak op kunnen maken.
- We stellen een specifieke subsidieregeling op.
- We storten eenmalig een bedrag van € 1.700.000 in het Dorpshuizenfonds.

Wat gaat het kosten?

• Eenmalige storting van € 1.700.000 van een bestemmingsreserve voor het Dorpshuizenfonds.	€ 1.700.000

3.2 Pijler 2: Stipe

Er komt veel kijken bij het besturen van een dorps- of buurthuis. De meeste dorps- en buurthuizen worden draaiende gehouden door vrijwilligers. Het zijn de vrijwilligers die naast hun werk, gezin, sport en andere activiteiten zich inzetten voor hun dorp of wijk. Ze besturen het dorps- of buurthuis, organiseren activiteiten, maar regelen ook praktische zaken zoals onderhoud, jaarrekeningen, inkoop, verzekeringen en in sommige gevallen zijn ze ook werkgever voor betaalde krachten of coördinator van vrijwilligers. Vrijwilligers doen dat graag, maar besturen zien ook dat het moeilijker wordt om vrijwilligers te werven.

Vrijwilligers zijn het cement van het dorps- en wijkleven. We zien dat het aantal leden van verenigingen afneemt en dat het steeds moeilijker wordt om vrijwilligers te vinden. Dat heeft op termijn gevolgen voor het dorps- en buurthuis en daarmee op de leefbaarheid in de dorpen en wijken. Het werk dat vrijwilligers doen komt hierdoor steeds meer te liggen bij een kleinere groep. De druk op vrijwilligers wordt hierdoor groter en het werven van nieuwe vrijwilligers wordt lastiger.

Al deze vrijwilligers werken aan ontmoeting, sociale netwerken, leefbaarheid en een fijne samenleving en hebben daarmee een positieve impact op onze inwoners. Zo zorgen de activiteiten bijvoorbeeld voor sociale contacten waardoor mensen zich minder eenzaam voelen. Maar draagt vrijwilligerswerk ook bij aan de gezondheid en het geluk van mensen, doordat ze zich gewaardeerd voelen en betrokken zijn. Ondanks het goede werk ervaren veel vrijwilligers (in besturen), zo blijkt uit onderzoek, een toenemende regeldruk.¹³ Besturen zijn veel tijd en energie kwijt aan regeldruk, wat ten koste gaat van hun maatschappelijke bijdrage.

Besturen zouden graag meer advies en ondersteuning ontvangen over vraagstukken die zij tegenkomen in hun bestuurstaken. Er komt veel op besturen af: van financieel, juridisch, organisatorisch, verduurzaming tot vrijwilligers en activiteiten. De dorpen- en wijkencoördinatoren zijn voor de dorps- en buurthuizen de poort naar de gemeentelijke organisatie. Elke dorpen- en wijkencoördinator is gekoppeld aan een gebied met daarin een aantal dorpen of wijken. Zij hebben een verbindende en coördinerende rol en brengen partijen bij elkaar. Ze zijn het eerste aanspreekpunt voor de dorps- en buurthuizen. Ze toetsen de haalbaarheid en passendheid aan de hand van bestaand beleid en begeleiden een initiatief verder. Daarnaast worden de dorps- en buurthuisbesturen ondersteund door onder andere Stichting Doarpswurk.

Tijdens de publiekssessie is aangegeven dat bestuurders meer ondersteuning willen bij het aanvragen van een vergunning. Zij ervaren het vergunningentraject als ingewikkeld. Hetzelfde geldt voor evenementen en openingstijden. Het beleid voor evenementen wordt op dit moment geschreven, we zorgen ervoor dat het perspectief van de dorps- en buurthuizen in dit beleid meegenomen wordt en proberen waar mogelijk het vergunningentraject te vereenvoudigen. De regels voor de schenktijden en bijeenkomsten van persoonlijke aard voor de paracommerciële horeca is geregeld in de algemene plaatselijke verordening (APV), deze regels worden eind 2024 geëvalueerd.

Wat gaan we daarvoor doen?

- We maken samen met Doarpswurk, Connexa en de evenementencoördinator een plan van aanpak hoe we de ondersteuning nog beter kunnen laten aansluiten op de behoefte, gericht op de opgehaalde ondersteuningsbehoefte.
- We geven uitvoering aan het plan van aanpak.

¹³ Sira Consulting, *Regeldruk bij vrijwilligersorganisaties en filantropische instellingen*, 2023, p. 19.

• We gaan door met het organiseren van de <i>Doarps- en buerthûzemoeting</i> en het <i>Maitydsslokk</i>y zodat besturen van elkaar kunnen leren en ervaringen kunnen delen. • Het evenementenbeleid en onderhavig beleid worden op elkaar afgestemd • We gaan kijken hoe we vanuit de gemeente het vergunningentraject makkelijker kunnen maken.	
Wat gaat het kosten? Jaarlijks bestaand budget voor organiseren van de <i>Doarps- en buerthûzemoeting</i> en <i>Maitydsslokk</i> y	€ 7.500

3.3 Pijler 3: Moetsje

Dorps- en buurthuizen zijn belangrijke ontmoetingsplaatsen in onze dorpen en wijken. Ze dragen door hun activiteiten bij aan de sociale cohesie in een dorp of wijk, waar ze soms de enige voorziening zijn. Het zijn openbare ontmoetingsplekken waar mensen op een laagdrempelige manier kunnen samenkomen. Een plek in het dorp of de wijk waar jong en oud, arm en rijk, religieus en niet-religieus elkaar ontmoet. Dorps- en buurthuizen dragen bij aan verschillende beleidsdoelen en -ambities van de gemeente.

Dorps- en buurthuizen kunnen juist vanwege hun rol en positie kansen bieden voor maatschappelijke partners en de WMO. Het dorps- of buurthuis kan faciliterend zijn door ruimte en mogelijkheden te bieden voor dagbesteding en ontmoeting. Het dorps- of buurthuis kan daarmee een bijdrage leveren aan het voorkomen van eenzaamheid en het signaleren van sociale problematiek. Het draagt op die manier bij aan de (mentale) gezondheid van onze inwoners en versterkt de sociale basis. Daarnaast kunnen dorps- of buurthuizen ruimtes bieden voor talentontwikkeling. Dit valt en staat met de beschikbaarheid van vrijwilligers en de ondersteuning van professionals die deze activiteiten willen opzetten en begeleiden.

Het is niet voor elk dorps- of buurthuis mogelijk om extra activiteiten te organiseren. Afhankelijk van de behoeften van de gebruikers en de inzetbaarheid van vrijwilligers wordt dit ingezet. Hierdoor is geen dorps- of buurthuis hetzelfde. De Landelijke Vereniging voor Kleine Kernen (LVKK) heeft een indeling gemaakt naar de functie die een dorps- of buurthuis kan vervullen.¹⁴

Het klassieke dorpshuis	Het dorpshuis Plus	Het Netwerk Huis	Het Huis van het Dorp
Het klassieke dorpshuis verhuurt ruimte aan verenigingen en maatschappelijke organisaties die belangrijk zijn voor de leefbaarheid van het dorp. Bewoners komen er repeteren met de toneelvereniging, boeken lenen, een cursus volgen, vergaderen of hun bloed laten prikken bij de prikpost. Wat er te doen is in het dorpshuis, wordt bepaald door wat de huurders te bieden hebben.	Het bestuur verhuurt ruimten en er is een activiteitencommissie onder verantwoordelijkheid van het bestuur, die nieuwe, passende activiteiten bedenkt om extra inkomsten te genereren en de leefbaarheid van het dorp op peil te houden. Zo houdt het dorpshuis zijn functie voor de gemeenschap.	Welke vernieuwende activiteiten en diensten kunnen in samenwerking met andere organisaties een plaats in het dorpshuis krijgen? Activiteiten die bijdragen aan de leefbaarheid en duurzaamheid van het dorp? Denk bijvoorbeeld aan dagopvang vanuit een zorginstelling, een WMO-loket of inlooppunt, een huisarts of de buurtbus. Het dorpshuis als vanzelfsprekend middelpunt.	Iedereen mag het initiatief nemen, de deur staat altijd open. Iedereen kan ideeën voor een duurzaam en leefbaar dorp bedenken en uitvoeren. Het huis van het dorp is niet alleen vóór iedereen, maar ook ván iedereen.

Het bruist van de activiteiten in de dorps- en buurthuizen, vaak zijn deze activiteiten 's avonds. Overdag zijn er minder activiteiten of is het dorps- of buurthuis zelfs helemaal dicht. Door aan te sluiten op de ambities van de gemeente kunnen we een win-winsituatie creëren. De ontwikkelingen binnen het sociaal domein, waarbij preventie en het inzetten van algemene voorzieningen een

¹⁴ LVKK, *Wat voor dorpshuis willen we zijn?*, 2019, p. 4-5.

belangrijk onderdeel zijn, vragen om een sterke sociale infrastructuur in de dorpen en wijken. Het kan daarnaast voor dorps- en buurthuizen ook voor extra inkomsten zorgen. Maatwerk is hierbij het uitgangspunt.

In de interne sessie kwam het idee naar voren om een 'arkbak Waadhoeke' te ontwikkelen met daarin verschillende 'gereedschappen' die bijdragen aan het welzijn van onze inwoners. Denk bijvoorbeeld aan een inlooppunt of werkplek voor maatschappelijke organisaties, (kleinschalige) dagbesteding of een toeristisch informatiepunt. Het versterken van de rol en functie van het dorps- of buurthuis in taken van het sociaal domein kwam ook meermaals ter sprake tijdens de Publiekssessie.

Het eigenaarschap moet bij het dorps- of buurthuisbestuur blijven. Met een 'arkbak Waadhoeke' kunnen dorps- of buurthuisbesturen zelf kiezen of en welk 'gereedschap' zij vinden passen bij hun dorps- of buurthuis. Daarbij willen we met de 'gereedschappen' zoveel mogelijk aansluiten bij de activiteiten die al plaatsvinden in het dorps- of buurthuis. Het (tijdelijk) inzetten van (zorg)professionals om bijvoorbeeld activiteiten voor jongeren en/of ouderen op te zetten kan één van deze 'gereedschappen' zijn. Zo helpen we dorps- en buurthuisbesturen met kennis en ervaring die bij vrijwilligers niet altijd aanwezig is. We willen samen met sociale partners onderzoeken of en hoe we de 'Arkbak Waadhoeke' kunnen ontwikkelen en vormgeven.

Er zijn verschillende ideeën om te onderzoeken, zowel vanuit het sociaal domein (Welzijn, WMO, jeugd- en participatiewet), recreatie en toerisme (rust-, start- en informatiepunt) of als loket, informatie- of inlooppunt of werkplek voor allerlei maatschappelijke organisaties. Ook de gemeente kan de dorps- en buurthuizen benutten om zichtbaar en dichtbij de inwoners te zijn, zoals het gebruiken van dorps- en buurthuizen als vergaderlocatie.

Eén van de speerpunten van Waadhoeke is Nabij Besturen. Dat wil zeggen dat de gemeente zichtbaar en bereikbaar is voor burgers en samen werkt met maatschappelijke organisaties, inwoners en bedrijfsleven. Dit kan bijvoorbeeld door als ambtenaren, raadsleden en het college te vergaderen in dorps- en buurthuizen.

Wat gaan we daarvoor doen?	
• We onderzoeken samen met sociale partners of en hoe we een 'arkbak Waadhoeke' kunnen ontwikkelen, waaruit dorps- of buurthuizen 'gereedschappen' kunnen gebruiken die aansluiten bij doelen en ambities van de gemeente. • We sluiten zo veel mogelijk aan bij initiatieven die zich voordoen in de dorps- en buurthuizen en onderzoeken gezamenlijk op welke manier deze initiatieven aansluiten bij de sociale doelen van de gemeente.	
Wat gaat het kosten?	Nader te bepalen

4. Finansiën

In de voorgaande hoofdstukken is in drie pijlers uiteengezet hoe we de dorps- en buurthuizen ondersteunen om ook in de toekomst ruimte te bieden voor de mienskip. Een aantal bedragen is opgenomen in de programmabegroting.

Begroting (structureel)		2024	2025	2026	2027
9.	Onderhoudsregeling dorps- en buurthuizen	€ 98.800	€ 98.800	€ 98.800	€ 98.800
9.	Dorpen- en Wijkenfonds	€ 300.000	€ 300.000	€ 300.000	
	Bijeenkomsten organiseren	€ 7.500	€ 7.500	€ 7.500	€ 7.500
	Uitvoering MJOP				€ 45.000

Voor de jaren van 2025 tot en met 2034 is het nodig extra middelen te reserveren om de beleidsvoornemens te kunnen uitvoeren. De komende tien jaar zetten we de middelen als volgt in.

Extra benodigde middelen		2025	2026	2027	2028
	Onderhoudsregeling dorps- en buurthuizen	€ 49.400	€ 49.400	€ 49.400	€ 49.400
	Uitvoering EPA-U			€ 30.000	
	Voeden nieuwe bestemmingsreserve Dorpshuizenfonds	€ 1.700.000			

Bijlagen

Bijlage 1: Overzicht Dorps- en buurthuizen gemeente Waadhoeke

www.waadhoeke.nl/dorpshuizen

Dorpshuizen	Plaats
Stichting Dorpshuis 'De Singel'.	Achlum
Dorpshuis 'De Eartpot'.	Baaium
MFC it Stêdshûs	Berltsum
Dorpshuis 'Ons Huis'.	Bitgum
Dorpshuis 'It String'.	Boksum
Stichting Dorpscentrum 'De Boppeslach'.	Dongjum
MFA 'd' Ald Skoalle'.	Dronryp
Dorpshuis 'Us Doarpshûs'.	Hitzum
Buurtvereniging Arkens 'De Terp'.	Franeker
Buurtvereniging 'Het Westen'.	Franeker
Buurtvereniging 'It Stiselplak'.	Franeker
Dorpshuis 'Skerne Wibe'.	Ingelum
Dorpshuis 'Nij Franjum'.	Marsum
MFA 'De Doarpsfinne'.	Minnertsgra
Dorpshuis 'De Utwyk'.	Nij Altoenae
St. Gemeenschapscentrum 'It Mienskar'.	Oosterbierum
Stichting 'Us Doarpshûs'.	Peins
Stichting Dorpscentrum 'De Rede'.	Ried
Stichting 'Doarpshûs It Sté'.	Schalsum
MFA Sexbierum-Pietersbierum	Sexbierum
Dorpshuis 'Op Healwei'.	Skingen
Doarshûs 'Us Gebou'.	Spannum
MFC 'Ons Huis'.	St. Annaparochie
MFA 't Beerdhuus	St. Jacobiparochie
St. Gemeenschapshuis 'De Moeting'.	Tzum
MFC Froubuurt	Vrouwenparochie
Dorpshuis 'De Spitsroeden'.	Westhoek
Dorpshuis 'De Ald skoalle'.	Wier
MFC 'De Helling'.	Winsum
Dorpshuis 'Yn 'e Mande'.	Wjelsryp
Dorpshuis 'Nij Begjin'.	Zweins